

CONCERT HOMENATGE A **JAUME SANTANDREU SUREDA**



Fill del Barracar



Tonades del Sen Terròs

de Josep Ros Sancho

SET peces escrites a partir de set poemes de
Jaume Santandreu Sureda, del llibre *Nissaga de Sen*

Programa pel concert homenatge
a Jaume Santandreu Sureda,
dissabte 12 de març de 2022
al Teatre Municipal de Manacor.

Disseny: leoweb.net
Il·lustració portada: Pere Pascual

Fill del Barracar

(a Jaume Santandreu, amb gratitud i en homenatge)

En un temps de mals temps,
que és com dir mai o sempre,
males llengües digueren
que no estaves bé, home de bé,
que tenies el cos gastat, que havies envellit,
home de bé, minyó del Barracar,
fill de recta nissaga,
cappare de misèries ben de tot cor compartides
entre tanta pobresa i turpitud de tant de món.
Males, perverses llengües digueren
que ja començaven,
que, malauradament, començaven
(com ens pertoca a tots a certa edat)
a fallar-te els sistemes biològics;
digueren, viperines,
que a poc a poc mancaven
les funcions orgàniques,
els cel·lulars processos corporals
d'aquests teus dos immensos
pams d'home, d'homenàs

tant cabdal i assenyat com rebel i contestatari.
La vida, prou que ho saps, prou que ho sabem
(fóra sobrer de dir-t'ho, pare d'*El nom del pare*,
fill i home de Déu!),
la vida és un rítmic, continu, compassat alè
cap a l'últim alè,
una cursa constant vers el més buit i clos silenci,
és a dir, cap a la desconeguda llum
d'allò que no existeix ultra la vida.

Si, com resen els texts més sagrats, que prou coneixes,
onsevulla hi ha un Cel,
un Cel enllà del nostre cel color de cel de cada dia,
cal que en gaudim
tothora, sense pausa,
ara, ara que encara hi som a temps,
gaudir-ne aquí, su-ran de terra,
que és on fruiten els arbres
i on espiguen els blats,
que és on les bones persones
s'entenen i s'ajuden i es respecten
i on, cos a cos, s'estimen
aquells que tant s'estimen.

Amb tot, i malgrat qualsevol maledicència,
prou sé que mantindràs intacte
l'ànim de la teva ànima,

immune i resistent com sempre fores
a tota pedruscada i a tota verbal lapidació.
Prou sé que mai de mai t'han de mancar ni retre's
la poderosa força del teu esperit,
el teu afany de lluita contra els fariseus
de blanquíssim sepulcre,
contra aquells rics que no són sinó pobres miserables,
contra tants mediocres ostentosos
de força i de poder,
contra els sacramentals pontífexs de la ignomínia,
contra els hipòcrites intolerants
dels amors tant més lliures que diversos,
contra els opressors i dogmàtics doctrinaris
de tota casta i mena,
contra tot malanat maltractador,
contra tot malparit pederasta,
contra els insensibles al dolor dels sofrents.
Tant d'amor s'agombola dintre teu,
hi ha tanta estimera dins la teva còrpora
que no sembla possible que un simple cos humà,
que un simple cor humà abasti a contenir-la.

Amb tot, vigila,
cuida't, bon company de versos i de lletres,
el més ferreny i rotund dels nostres poetes,
vigila nit i dia, no fos cosa

que, desapercebuda, sigil·losa,
de puntetes, d'esquitllentes, traïdora i silent
arribés l'Amiga, la que tota amenaçant branda la dalla,
la que tan bellament i fatal
a tots ens agermana,
i no fossis a temps
d'imprecar-la, d'interrogar-la
amb ímpetu o amb ràbia,
amb tot el teu rotund caràcter, cara a cara,
de tu a tu, fit a fit i en persona.

Després, si cal, parteix sense mirar enrere,
arriba al final del camí ben després de tot,
sense més equipatge ni parrac ni vestimenta
que la teva més estricta nuesa
i tant d'amor donat, repartit
que, per efecte bumerang,
ben segur que et serà retornat amb escreix
i et farà tàcita companyia su-ara i per a sempre.
Cap temença, doncs. Ho digué ple d'amor
i de tisi l'amatent Màrius Torres:
"Morir deu ésser bell,
com lliscar sense esforç en una nau
sense timó, ni rem, ni vela, ni llast de records."

Així que, com diem a Mallorca,
bona nit si és que et colgues,
benamat Jaume, imponent Jaume
Santandreu i Sureda.
Que hi hagi en el teu somni bon vent i barca nova.
Bon viatge tenguis, amic, el dia que te'n vagis,
i que no sigui pas per ara ni per enguany
ni l'any que ve ni l'altre.
Que ningú d'aquesta terra mai no pugui
oblidar el teu nom, ni els teus ulls,
ni la teva paraula,
ni el teu coratge, ni la teva immensa obra,
l'escrita i la senzillament humana,
la que és més enllà
de tota literatura.

I ara, a l'uníson, convençuts i agraïts,
com en un clam unànime
direm tots: Amén. Amén.

Miquel Mestre

Missaga de Sen

PROGRAMA

1. Auca del Sen Gostí 15
2. Nadala del sen terròs 18
3. Lliçó de l'aviram 21
4. L'ovella morta 24
5. Cançons de Sant Antoni 26
6. Complanta per a un ropit 28
7. Confessió esburbada d'un pobre terròs 33

Piano: **Andreu Riera**

Flauta i Xeremia: **Maria Àngela Riera**

Solistes: **Maria Antònia Gomila**
Francesca Gelabert
Sergi Gil
Joan Antoni Oliver

Dirigeix: **Eulàlia Salbanyà**

Col·labora: **Miquel Mestre**

Nissaga de Sen

de Jaume Santandreu Sureda

AUCA DEL SEN GOSTÍ

Duia el nom manllevat
al Gostí de rondalla
i al verdet del Registre
no hi criava llinatges.
Ben mirat no existia.
Era fill de la tala
que havia fet l'oguer,
amarat de proclames
d'estimar-la per sempre,
amb la minyona manca.
Parit dins la pallissa,
damunt un sac de palla,
ningú no sospità,
dels seus bels d'arribada,
que ben bé es confonien
amb els eguins de l'alba.

La mare féu drecera
per la capavallada
de femella amb curolla.
Déu l'hagi perdonada,
mentre condemni tots
els qui l'aprofitaren
e un infern de gadelles.

Fou surat per la llàstima
i el seny de la madona
que el peixí amb llet de cabra.
Però mai no clamà
pels seus drets de salvatge,
ni traçà referència
al seu homònim lladre
bandejat de camins.

Colominet de clastra,
lletós, orat, ombrívol,
prim de pell i de barra,
era mans i curtoi.
Amb tot i això a vegades

encia un caliu
al fons de la mirada.
No conegué delit
i tingué per disbauxa
les sopes matí i vespre,
les faves escalfades,
el pa crostapat
per la llet formatjada
i el quern de figues seques.
No tastà espipellada
al dolç de l'estimera
i l'escalfor de la palla
per les nits fredoleres
al sostre dels missatges,
estremits de tendresa
al baf de l'alenada,
era tota la història
de la seva enrampada
pel misteri dels cossos.

Animaló de càrrega,
un mot li definia
la vida i la nissaga:
Feina. Sempre més feina.
Feina feixuga i baixa.
Ecurava les solls,
vetllava les porcastres,
trossejava la llenya
per coure la fornada,
pasturava bacives
al puig de l'argelaga.
Feina, callar i creure.
Vet ací tres paraules
per pintar d'aquest sant
l'estampa i els miracles.

Quan mudaven els amos,
ell quedava a la casa,
com si fos un ormeig

forçós per la cabana.
Un any esdevingué,
per la Verge dels Canvis,
que els nous pagesos joves
li atorgaren, d'entrada,
el tractament de Sen.
D'aquest mode passava
de ser no-res a ser
no-res, també, a l'escala
dels títols camperols
per davall de la casta
dels amos i madones,
dels majorals, missatges,
jornalers, estadants,
masovers i rotaries.

S'escapolí del món
el vespre d'un dissabte.
Morí del goig d'estrena
d'un llençol i una màrfega,
estirant els seus ossos
per primera vegada
al jaç d'una llitera.

Com humil homenatge,
deixau que el vostre títol
de Sen li doni saba
al terròs caparrut
de les meves paraules.

Octubre, 1983

NADALA DEL SEN TERRÒS

Entraré a la cova
a trenc del matí,
quan la trulladissa
ja s'hagi esvaït.

Entraré de puntes
sense fer renou
fenyent mes petjades
amb remucs de bou.

Entraré a palpentes,
fent de les mans ulls,
com si anàs al sostre
sense ble pel llum.

Jo ben bé em perdria
si trescàs palaus,
però a les pallisses
els conec el tranc.

Cavil·lant misteris
pels secrets del cor,
la Verge Maria
ha enfilat la son.

El vell Patriarca
del lliri florit,
enyorant les fustes,
també s'ha dormit.

Amb l'encens de glòria
per sempre ensensats,
el bou i la mula
s'han fet el seu jaç.

Escanyats debades
de cantar la pau,
fins i tot els àngels
s'han endormissats.

Matines, sibil·les,
calendes, sermons,
orgades de festa
i anunci als pastors.

Tot el rebumbori
que fa el capellà,
per un gall de missa,
tot ja s'ha callat.

Fins i tot les neules
han parat el ball
mogut pel celistre
de vell finestral.

Dins el gran silenci
de la soledat
que forja mon demble
de terròs del camp.

Dins la gran foscúria
de fred i de fam
que em brosta nostàlgies
pels desemparats.

Romandrè una estona
sense dir-vos res,
just ran de la grípia
convertida en bres.

No us Colliré en braços,
ni us donaré un bes,
ni us faré carícies,
ni us alçaré en pes.

Només vull estar-hi
el segon precís
perquè l'alenada
d'infantó dormit

ressoni esperances
pel meu cor de fang
que sols necessita
l'àlit de Nadal.

La ferma certesa
perquè el nostre Déu
quan volgué ser home
es va fer dels meus.

Desembre, 1983

LLIÇÓ DE L'AVIRAM

Tots els grans tractats
de psicologies
els trob al corral
de volateria.

L'home i l'aviram
tenen dues cames,
esquiú tarannà,
baldadura d'ales,

secret de gavatx,
orgullosa cresta,
instint casolà,
mania de tresca,

esperó afuat
i encís de plomatge.
Tot un doctorat
en trets de nissaga.

No invent res avui.
Ho apreng del passat,
des de Ramon Llull
fins a Pere Quart.

Mirau com té el Papa
domèstics prelats,
sagrades deixalles,
bisbes de corral.

Mirau com la Vila
guarda als vells refranys
les analogies
dels homes i el galls.

Si estan en parella
ja no cantan bé
i remouen brega
dins el galliner.

El gall de garbera,
el quic quiri quic,
té la comandera
de l'home petit.

Mentre l'amaganya
del pollot betzà
recorda la fatxa
dels qui creixen alts.

El gall de set crestes,
corona de rei,
mostra l'altivesa
d'esfumats plomells.

Amb folla curolla
de gall de llavor
és mascle que ho posa
tot en la fortor.

Jo, com tots vosaltres,
quan veig un burot,
alegre banastra,
li dic annerot;

mes, si té esquitxada
de carabassot
i edat de pollastre,
li dic indiot.

La bella harmonia
de llum i color,
fins la gelosia,
del reial paó

ens pinten l'estampa
- amb tots els perdons -
de l'estrany plomatge
que du l'escriptor.

La part femenina
dins aquest bugat,
porta la gallina
al seu rossegall.

Així la matrona,
disfressada d'or,
és la faraona
arrasant el vol.

L'estil de bagassa,
a punt de pinyol,
ha criat la fama
del gran avalot.

I les ponedores
quan fan dos vermells,
per partida doble,
cobren el servei.

Estimats psicòlegs,
no us buideu el cap.
Fareu bona escola
fitant l'aviram.

Juny, 1983

L'OVELLA MORTA

Baix del mateix garrover,
on va criar de primala,
ha clos el darrer remuc
la més vella de la guarda.

Amb ella ha mort la nissaga
de l'ovella que nodria
el símbol de la mudança
dins la nostra pagesia.

Ara la guarda és madona
de la gran possessió
i ensenyorida pastura
sense tanques ni pastors.

Finitis oguers i missatges,
porquerols i majorals:
La gran guarda a terra prima
treu somada per tot l'any.

Mes ella va viure, encara,
els temps del petit ramat
on el bestiar de llana
trescava, com tots, de fam.

Menuda, sulla, xereca,
mama de rostoll, moscada,
fluixa de molsa, garrella
era la més malcriada.

Aparrussada de ca,
de trenc per pedra baldada,
caparruda, destra, llépola,
seguia sempre fent tala.

Passant ren dels sementers
de mestall o de civada,
no li mancava mai l'esma
pel furt d'una espipellada.

Les nits d'estiu pels rostolls
espigolava més brins
que l'estol de segadores
quan safalcaven tan prim.

Pels sestadors, a les gòbies,
atropellava les altres,
llavors tudava el ventim
pel trespol, tota esburbada.

A l'après de les munyides
trabucava la ferrada
i ensutjava els tonadors
amb bels i esperonejades.

Malgrat tanta mala història
va ser la més estimada,
perquè al llarg de les nodrides
treia sempre bessonada.

Perquè les seves broselles
quallaven el bon formatge
i el fogassers del brossat
colaven serigotada.

Perquè els seus moixells cardats
filaven la millor llana
i el dring del seu picarol
despertava l'ull de l'alba.

Beneïda per la glòria
dels records i la rosada,
tastau la pau del guaret,
matriarca de la guarda!

Octubre, 1983

CANÇONS DE SANT ANTONI

Sant Antoni us veig cansat
d'aguantar la Pagesia,
però fugint a Ciutat
morireu de melangia.

Sant Antoni immaculat,
apagau-nos l'enrampada,
que tot torna a ser pecat
amb la Santa Reculada.

Sant Antoni repartiu
amb molt més seny les plogudes,
a altres parts esbaldiu rius
i aquí les fonts són eixutes.

Sant Antoni travau fort
els animalons de ploma,
que a voltes causen més tort
que una estreta de maroma.

Sant Antoni obriu bé els ulls
quan fareu les Beneïdes,
que els inspectors, ben segur,
us buidaran les bacines.

Sant Antoni no us fieu
del qui muden el pelatge,
que, per poc que badoqueu,
us faran tala al ferratge.

Sant Antoni Mallorquí,
per molt que hàgiu nascut fora,
espedregau el camí
per fer Poble tots alhora.

Sant Antoni volem fe
per salvar bocins de Terra
que encara resten sencers
per la Plana i per la Serra.

Sant Antoni governau
els qui porten la bandera.
Matau-los tota la fam
de poder i comandera.

Sant Antoni, els amics
que siguin bons i joiosos.
Salvau-nos dels enemics
que siguin curts i envejosos.

Sant Antoni que mostrau
tan tranquil-la vostra imatge,
donau-nos treball i pau,
salut, fortor i coratge.

Gener, 1984

COMPLANTA PER A UN ROPIT

¿Qui ha pogut matar-te,
aucellí, ropit,
butzeta eixerida,
plomissó garrit,
transhumant indòmit,
gitanet ardit?

¿Qui ha pogut matar-te,
però digues qui,
qui ha estat el sicari
que ha comès el crim
de rompre el miracle
del teu cossarri?

T'estreny dins les mans
i en cremes els dits,
quan et pols l'angoixa
de mort pel teu pit,
que enrogeix, encara,
el teu distintiu
damunt el fons verd,
terrenc, quasi gris,
del teu dolç plomatge
d'aucelló petit.

T'estreny dins les mans
i em cremes els dits,
quan ensum l'angoixa
de l'olor marí,
que guardes, encara,
per l'hàbit humit
de la saladina
d'errant peligrí,
rodamón escàpol,
que t'obris camins
entre nuvolades,

tempestes i riscs,
per fer de l'hivern
autumne endolcit,
conquerint Mallorca,
per cada any, un pic.

Si al manco morissis
d'haver acudit,
cegat per l'ardència,
al reclam festiu
que crida per nocés
al recés d'un pi,
tastaries l'honra
de guanyar-te un tir,
talment com la guàtlera,
el tord, la perdiu.
T'ho aconsella un vell
xaruc i pansit:
per un refilet
d'amor, val morir.

Si llosa de pedra,
tibada pel fi
joc de caramutxes,
t'hagués aglapit
sota el seu feixuc
jaç esclafadís,
series el màrtir
de l'art més antic,
heretat per vena
dels nostres padrins,
d'aquells troglodites
foners mallorquins.
Series un luxe
pel terrol mesquí
que ensaboreix l'olla

només amb saïm.
La teva desgràcia,
al cap i a la fi,
seria la noble
lluïta del destí.
Fam contra misèria,
vivor contra enginy.
Un lloser de pedres
no és més que un ropit.
Mira que t'ho jura
un vell que ha patit
malaurança i rusca
pels anys maleïts.

Si haguessis caigut
dins l'engany ordit
per ormeig de ferro,
garballet roí,
que, en desigual lluita,
mata el trescadís
aucell desvalgut
que engoleix l'envit
i encisat es llança,
tot enllepolit,
al cucoll que espolsa,
fresc, bellugadís,
damunt la cavada
roja del pendís,
trobaria, encara,
un capet de fil
per treure clemència
pel teu assasí.
T'ho assegura un vell
que mai no ha gaudit
de sorts ni ventures.
Tothom té un camí
i el que neix per pobre
només treu profit
del call de les mans
i dels cops de pic.

Però, estimadíssim,
mesquinet ropit,
has estat la víctima
del més vil botxí
que t'ha esclavizat
amb arrop de visc,
deixan-te aferrat
al solam del llim.
De tots el enganys
no hi ha res més trist
que encendere les ànsies
del més noble instint
de Terra i de Pàtria
per fer-te morir.
De totes les trampes
no hi ha res més trist
que tenyir banderes
per fer-te morir.

T'ho proclama un Sen
nafrat, envellit
pel corc de les bregues
de companys i amics.
T'ho proclama un Sen,
com tu de ropit,
esquiú, solitari,
orat, trescadís,
que enveja la sort
d'anar i venir,
mentre que tothom
creu que ets mallorquí.
Els que som nissaga,
els nostres, ropit,
podem fer-nos nosa
i ser-nos enfit.
Però, mai per mai,
serem l'enemic.

Novembre, 1983

CONFESSIÓ ESBURBADA D'UN POBRE TERRÒS

*Sols queden uns noms;
arbre, casa, terra,
gleva, dona, solc.*

ESPRIU

No val fer-me por:
sols puc remordir-me
d'haver pecat poc.

Em confés feliç.
Tenc una família,
la nit i uns amics.

Em puc definir
vell, contradictori,
caparrut i esquiu.

Em capfic al risc
cercant l'aventura,
escàpol, furtiu.

Em sent més humà
sempre que mostr cara
o allarg una mà.

Ferm un enbolic
de mots i distàncies
per no dir t'estim.

Crec que el mal pitjor
neix der la impotència
del curt envejós.

Crec que el bon company
es mostra immutable
després de triomfar.

No esper abundor
si la meva pluja
no endinsa albellons.

Em veig més madur
perquè els meus defectes
ja estim amb orgull.

Mai no he estat sortat.
Tot el que gaudesc
a braó m'ho guany.

Em deis que estic trist.
Si voleu que rigui
donau-me motius.

Som desgraciat.
Tenc la millor terra
i un Poble sanat.

Si Déu està viu
per què sempre sembla
que defensa els rics?

Si els matam de fam,
no us sona a sarcasme
dir que som germans?

Per què el benpensant
mata a pic de brega
l'ull de la bondat?

No és fer-nos molt curts
repartir les culpes
només pels vençuts?

Si em llevau el gust
de l'espipellada
trii ja ser difunt.

Abans que el meu cos
perdi l'enrampada
val més ja ser mort.

Accept, penedit,
qualsevol companya,
manco un avorrit.

Accept, de bon grat,
com per penitència,
ser esterrossat.

C'an Granot,
Octubre, 1983 - Agost, 1984

HO ORGANITZA



HO PATROCINA



Ajuntament de **Manacor**
DEPARTAMENT DE CULTURA

HI COL·LABOREN



CONSERVATORI
MUNICIPAL
DE MANACOR
ELEMENTAL I PROFESSIONAL DE MÚSICA



teatre de manacor



leoweb.net

